

Prooikeuze van Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* in Groningen in 1996

Ben Koks & Peter de Boer

Tot ver in de jaren 80 was de Bruine Kiekendief voornamelijk in natuurgebieden te vinden. In de provincie Groningen was dit niet anders. Met het verder toenemen van het aantal broedparen raakten gebieden als de Lauwersmeer, de grote meren en de rietvelden van de Dollard vol. Daar komt bij dat het grootste bolwerk, de Lauwersmeer, door een nieuwe predator werd bevolkt. Mede door toedoen van de vos, is het aantal broedparen in dit gebied snel afgenomen (Dijkstra *et al.* 1995).

Vanaf de jaren 80 nam het aantal broedparen in het agrarische cultuurlandschap sterk toe. Tegenwoordig broedt zeker de helft van het aantal Bruine Kiekendieven in Groningen in de akkerbouwgebieden van het Hogeland, het Oldambt en de veenkoloniën.

Tot voor kort was de Lauwersmeer het enige gebied in Groningen/Friesland waar Bruine Kiekendieven goed werden onderzocht. Vanaf het begin is deze populatie bekeken door onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen als Nico Beemster en Cor Dijkstra (Dijkstra *et al.* 1995, een uitermate boeiend overzicht).

Mede door de impulsen die zijn geïnitieerd door de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) is het roofvogelwerk ook in Groningen sterk toegenomen. Systematisch onderzoek naar de Bruine Kiek vindt sinds 1995 plaats. We zijn voornamelijk geïnteresseerd in de broedbiologie en voedsel生态学 van de Bruine Kiekendief in Groningen. In 1996 zijn door ons 183 prooien verzameld die een beeld geven van de voedselkeuze van de soort in deze provincie. In dit artikel geven we een overzicht van onze bevindingen.

Materiaal en methode

In 1996 zijn met name in noordwest- en midden-Groningen, Oldambt en Dollard nesten van kiekendieven bezocht. Doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van het aantal broedparen, waar mogelijk de nesten opzoeken, biometrische gegevens verzamelen en het ringen van nestjongen. Tijdens dit veldwerk wordt altijd veel tijd besteed aan het verzamelen van prooi-resten. Met name

nestbezoek tijdens de jongenfase levert de meeste prooi-resten op. Daarnaast leveren zichtwaarnemingen en het systematisch afzoeken van plukplaatsen waarnemingen op. Voor een uitgebreid overzicht van methodieken om prooi-resten van kiekendieven te verzamelen wordt verwezen naar Bijlsma (1997), Koks *et al.* (1994), Koks & de Boer (1996) en Witkowski (1989).

Resultaten

In tabel 1 zijn de resultaten uit 1996 op een rij gezet. Van de 183 prooien die door ons zijn gevonden hebben we 75% op soort kunnen determineren. Een belangrijk deel van de prooi-resten werd op plukplaatsen gevonden (41%), terwijl de rest tijdens nestcontroles werd verzameld. Op plukplaatsen werden voornamelijk braakballen en plukresten van vogels gevonden. Tijdens nestcontroles werden ook regelmatig intacte prooien gevonden. In totaal werd 23% van de prooi-resten uit braakballen gepeuterd.

Graspiepers waren in 1996 de talrijkste prooi-soort. Omgerekend naar gewicht waren hazen de belangrijkste prooi. Verreweg het grootste deel bestond hier uit onvolwassen dieren. Opvallend genoeg vonden we ook flink wat konijnen. In de gebieden waar wij actief zijn is deze soort relatief zeldzaam, maar kennelijk weten de door ons bekeken

Tabel 1. Prooikeuze Bruine Kiekendief in Groningen in 1996

	ad.	juv.	?	tot.
Wilde Eend	1	1	-	2
Eend sp.	-	2	-	2
Kwartel	3	-	-	3
Fazant	1♂, 2♀	8	-	11
Waterral	1	-	-	1
Waterhoen	3	1	-	4
Meerkoet	1	-	-	1
Zilverplevier	1	-	-	1
Tureluur	2	-	-	2
steltloper sp.	1	-	-	1
meeuw sp.	-	-	1	1
Raceduif	1	1	-	2
Houtduif	1	-	-	1
duif sp.	-	-	3	3
Veldleeuwerik	3	2	1	6
Graspieper	8	9	5	22
Gele Kwikstaart	1	-	-	1
Witte Kwikstaart	1	-	-	1
Blauwborst	-	1	-	1
Kleine Karekiet	1	-	-	1
Baardman	1	-	-	1
Spreeuw	3	7	2	12
Huismus	1	-	-	1
Groenling	1	-	-	1
Putter	2	-	-	2
Kneu	2	-	-	2
Rietgors	1	-	1	2
zangvogel	-	-	10	10
vogel -	-	7	7	
eieren - Scholekster	-	-	1	1
- ei wit	-	-	2	2
- ei blauw	-	-	1	1
mol	1	-	1	2
rosse Woelmuis	1	-	-	1
woelrat	1	-	-	1
muskusrat	-	-	1	1
veldmuis	1	-	15	16
dwergmuis	-	1	-	1
muis	-	-	13	13
haas	4	15	1	20
konijn	-	5	5	10
kat	-	1	-	1
zoogdier	-	-	4	4
brasem	1	-	-	1
groene Kikker	1	-	-	1
loopkever	-	-	2	2
totaal aantal prooien	53	54	76	183

paren de burchten effectief te exploiteren. In 1995 was de veldmuis verreweg de talrijkste prooi voor de Bruine Kiekendief in Groningen. In 1996 vonden we slechts 16 keer een veldmuis als prooi. Waarschijnlijk echter bestond een fors deel van de niet op soort gedetermineerde muizen uit veldmuizen.

In 1996 hebben we ten opzichte van 1995 een aantal nieuwe prooien aan de lijst kunnen toevoegen: Zilverplevier, Blauwborst, Kleine Karekiet, Baardman, Huismus, Groenling, Putter, Kneu, een ei van een Scholekster, dwergmuis, een juveniele kat en een brasem zijn in 1995 niet door ons gevonden (Koks & de Boer 1996).

Op 28 juli zag Erik Visser een ♀ Bruine Kiekendief landen bij een aangereden postduif. Dit bewijst weer eens dat kiekendieven in een aantal gevallen ook aas eten (zie ook Clarke (1995) voor meer details over aas-etende Bruine Kieken). Deze waarneming is overigens uit tabel 1 weggelaten.

Discussie

Uit de hier gepresenteerde prooijlijst valt af te leiden dat roofvogels heel goed in staat zijn de prooien die op dat moment voorhanden zijn te exploiteren. Zo is het helemaal niet zo vreemd dat we bij de ca. tien broedparen in de Dollard prooien als Tureluur, Zilverplevier, Blauwborst en Baardman tegenkwamen. Bij het Schildmeer prijken soorten als Waterral, Waterhoen en een aantal kikkers op de lijst. Voor roofvogelaars buiten Groningen is het al heel wat als ze één of twee keer een Kwartel in levende lijve tegenkomen; wij vinden bij zowel Grauwe- als Bruine Kiekendief regelmatig Kwartels als prooi. Een ieder die in Groningen de akkerbouwgebieden bezoekt weet dat deze soort een redelijk talrijke broedvogel is.

Evenals bij de Grauwe Kiekendief (Koks & Visser 1997) vonden we in 1996 minder veldmuizen dan in het voorgaande seizoen. Gezien het brede prooispectrum van de Bruine Kiekendief lijkt het er niet op dat dit van grote invloed is op het broedsucces van de

de soort. Bij Grauwe Kiekendief en soorten als Torenvalk, Ransuil en Kerkuil is deze woelmuis wel degelijk een belangrijke sleutelsoort die het broedsucces indirect beïnvloedt (Bijlsma 1993, Koks & Visser 1997).

Dankwoord

Staatsbosbeheer en Het Groninger Landschap worden bedankt voor het verlenen van toestemming de terreinen te bezoeken. Aanvullende informatie was afkomstig van André Straatsma en Erik Visser. Rob Bijlsma, Willem van Manen en Berend Voslammer worden bedankt voor het op naam brengen van lastig te determineren prooiresten.

Literatuur

- Bijlsma RG 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Haarlem.
 Bijlsma RG 1997. Handleiding veldonderzoek

Roofvogels. Utrecht.

- Clarke R 1995. The Marsh Harrier. London.
 Dijkstra C, N Beemster, M Zijlstra, M van Eerden & S Daan 1995. Roofvogels in de Nederlandse wetlands. Flevovericht 381. Lelystad.
 Koks B, M Jonker & E Visser 1994. Prooikeuze van Grauwe Kiekendieven in Oost-Groningen in 1994. *De Grauwe Gors* 22(4): 96-102.
 Koks B & P de Boer 1996. Prooikeuze van Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* in Groningen in 1995. *De Takkeling* 4(2): 23-29.
 Koks B & E Visser 1997. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 1996. *De Takkeling* 5(1): 58-67.
 Witkowski J 1989. Breeding biology and ecology of the marsh harrier *Circus aeruginosus* in the Barycz valley, Poland. *Acta oen.* 25: 223-320.

Oproep

Met het verschijnen van deze oproep is het broedseizoen van de kiekendieven al weer aardig opgeschoten. Wij zouden jullie willen verzoeken om broedverdachte waarnemingen van zowel Bruine als Grauwe Kiekendief direct aan ons door te geven. Ook oude gegevens zijn meer dan welkom. In een uit te brengen speciale editie van de *Grauwe Gors* zal uitgebreid worden ingegaan op het voorkomen van de drie kiekendieven in Groningen. Een ieder zal worden bedankt voor zijn bijdrage.

Ben Koks
Bejkemaheerd 129
9737 PS Groningen
050-5412646

Peter de Boer
Lagelandsterweg 6
9623 PC Lageland
050-3022350

jonge Bruine Kiekendief met poot van Ekster nog uit de bek. Terschelling, juli 1993.

Arie Ouwerkerk